

Bokredaktör: Gun Berfelt Tel: 08-790 34 80

Etiska vardagsfrågor för kliniskt verksamma

Henri Goldstein, red. **Etik & klinik. Ethiske problemer i danske lægers hverdag.** 172 sidor. Köpenhamn: Munksgaard, 1998. Pris 218 dkr. ISBN 87-16-12090-6.

Recensent: Reet Arnman, överläkare, medicinska kliniken, Länssjukhuset Gävle-Sandviken, Gävle.

Danmark börjar läkarstudierna med undervisning i filosofi (några år var filosofiundervisningen borta, men den har nu återinförts). Jag vet inte om den tidigt införlivade filosofigrunden kan förklara att danska läkare publicerat många för kliniker läsvärda böcker i medicinsk etik, där de etiska problemen framstår som människoproblem och inte matematikproblem att lösa efter en eller annan etisk teori.

Den danske läkaren Søren Holm visade genom intervjuundersökningar i filosofie doktorsavhandlingen »Ethical problems in clinical practice – a study of the ethical reasoning of health care professionals», Köpenhamns Universitet 1996, att läkare och sjuksköterskor inte tänker enligt renodlade nyttomoralsteorier eller arbetar efter rena pliktetiska principer. »Beskyttande ansvarlighet» är den term Holm använder när han försöker beskriva vårdpersonalens sätt att arbeta. Eftersom hans bok är en avhandling (framlagd på Afdeling for Medicinsk Videnskabssteori inom Sundhedsvidenskablige Fakultet) så kräver den stort intresse och helst viss kunskap om framför allt den skandinaviska kontinentala filosofin för att läsas i sin helhet.

Att vara läkare är att vara humanist

Nu kommer en bok »Etik & klinik. Ethiske problemer i danske lægers hverdag» som på ett nyanserat sätt belyser etiska frågor som kliniskt verksamma läkare ställs inför i vardagen. Henri Goldstein, som redigerat boken är gynekolog med publikationer på områden både i och utanför medicinen. Han börjar förordet med »At være lege er at være humanist». Goldstein har bett läkare att beskriva etiska problem som han/hon menar är de väsentligaste inom

deras medicinska område. Det finns kapitel bland annat om etiska problem vid screening, fertilitetsbehandling och transplantationskirurgi.

Etiska problem i allmän praktik

Det kapitel jag, som arbetat inom specialiserade medicinområden i många år, fann tala direkt till mig var Niels Nørrelunds kapitel om etiska problem i allmän praktik. De problem han tar upp måste rimligen alla läkare oberoende av specialitet känna igen: jourpatienten som behöver en morfinspruta för sin migrän. Jourhandlingarna visar att det har hon faktiskt fått på jouter tidigare. Den skriftliga ordinationen på morfin från hennes egen läkare är borta säger patienten. Hon ber om en sista Ketoganspruta, och sedan skall hon ordna framtida behandlingsuppläggning med den egna läkaren. Skall läkaren göra patienten nöjd för stunden och driva henne längre in i narkomani?

Också sanningssägandets komplikationer belyses av Nørrelund med en sjukhistoria som visar hur komplicerat det är: det är ju inte bara den sjuka, det är ju också sonen och...

Lärorika patientberättelser

I kapitlet om etik och psykiatri visar Steen Borberg och Bent Rosenbaum genom korta sjukberättelser hur svårt, för att inte säga omöjligt, det ibland är att veta vad man skall göra som läkare: något allvarligt inträffar, och man går och grubblar på hur man i stället kunde ha gjort.

En del av de medverkande specialisterna har försökt göra ett slags sammanfattning av specialistens etiska problem. Bokens minst analyserande delar: de direkta patientberättelserna är för mig bokens mest läsvärda och lärorika partier.

Povl Riis, som skrivit ett antal engelska och danska böcker i medicinskt etiska ämnen är den som i mitt tycke skrivit det minst engagerande kapitlet. Riis ger rådet att läkaren efter att ha gått genom etiska begrepp och principer skall upprätta ett inre ruttdiagram för beslut. För att koppla tillbaks till Nørrelunds jourpatient: vad hjälper ruttdiagram?

Nyanserad bok utan pekpinnar

Alltmer har jag efter att ha byggt på ungdomens filosofistudier kommit att inse att det i den kliniska medicinen lik-

som i vårt liv för övrigt finns problemställningar som inte lämpar sig att diskutera enligt monistiska filosofiteorimallar. Den bok Goldstein har redigerat är en av de mest nyanserade och samtidigt pekpinnelösa (om man undantar Riis' påpekanden om hur signeringar skall gå till) böcker i ämnet jag läst. Jag tror den kan läsas med behållning både av medicinstudenten och av den sedan länge verksamma läkaren och att den också kan passa som grundtext till seminarier och annan utbildning. Boken visar att man kan belysa etiska problem utan att använda klassiska filosofiska teoritermer. •

Faktarik bok om fostret och det nyfödda barnet

Hugo Lagercrantz. **När livet börjar. Om fostret, förlösningen och den första tiden efter födelsen.** 143 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1998. Pris ca 310 kr. ISBN 91-27-07015-8.

Recensenter: Ingemar Kjellmer, professor och överläkare, barnmedicinska kliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra, Göteborg, samt Gunilla Kjellmer och Lars Göransson, blivande föräldrar, Göteborg.

Det är en svår uppgift att beskriva fosterutveckling, födelse, nyföddhetsperiod och tidig spädbarnstid med tyngdpunkt på det normala men med ambitionen att också beröra vanliga avvikelser och vända sig till »blivande och nyblivna föräldrar, studerande inom vården och alla andra intresserade, som vill veta lite mer om fostrets och det nyfödda barnets värld».

Att på 140 sidor hantera detta omfångsrika stoff, välja ut det relevanta, undvika det alltför speciella och ändå skapa en levande framställning, begriplig för läsare utan biologisk och medicinsk grundskolning, är en formidabel uppgift.

Hugo Lagercrantz har tidigare visat sig lämpad för liknande uppgifter. 1981 kom boken »Född för tidigt – född för